

Vasara ir sākusies jeb Varavīksnes ciema noslēpums

– Vectētiņ! – zēns iesaucās un, lāgā nesasveicinājies, metās ap kaklu vecajam vīram.

– Sveiks, mazdēliņ! – Vectēvs sabužināja viņa gaišos matus. – Kā tu esi izaudzis!

– Laiks braukt... – Māte vainīgi pasmaidīja un, pievilksusi zēnu sev klāt, cieši noskūpstīja uz abiem vaigiem.

– Klausī vectēvu, Janci! – tēvs šķietami bargi noteica un pakratīja pirkstu, kaut arī nedz viņa balsī, nedz sejā nebija ne miņas no barguma.

Atvadījušies no vectēva, zēna vecāki iekāpa automašīnā. Drīz vien tā ierūcās un lēnām aizlīgoja pa saules apspīdēto, putekļaino ceļu.

– Atā, Janci! – caur atvērto mašīnas logu vēl pēdējo reizi atskanēja mātes balss. Tad noputējušais auto nozuda aiz līkuma.

– Nu tā, vasara ir sākusies! – Jancis nodomāja un uzmeta plecos smago mugursomu, kur bija sakravāta teju vai visa viņa iedzīve.

Vispār jau viņa vārds ir Jānis, tāpat kā tēvam un vectēvam. Dzimtas tradīcija, kā māte mēdza teikt.

Bet, kopš vien viņš sevi spēja atcerēties, visi viņu allaž saukuši par Janci vai par Jancīti, kamēr viņš vēl bija mazs sīkaļa, bet tas laiks jau nedaudz pagaisis no atmiņas. Pienāks laiks, un viņu noteikti uzrunās par Jāni, bet šodien viņš ir vienkārši Jancis. Un šovasar, tāpat kā citas vasaras, viņa mājas būs šeit – Varavīksnes ciemā, vectētiņa lauku mājiņā.

Raibais krancis Duksis smilkstēdams lēkāja apkārt un pinās pa kājām.

– Gaidīji mani, Duksīt? Gaidīji? – Jancis tikko pacelto somu nometa zemē un, ar abām rokām satvēris suņuka galvu, paņurcīja noļukušās ausis.

Asti luncinādams, suns piekrītoši ierējās un, acīmredzot nolēmis, ka ar to apsveicināšanās ir galā, pagrieza muguru un cienīgi aizslāja uz kūts pusi, lai ēnā patvertos no uzmācīgajiem saules stariem. Vasara bija tikko sākusies, bet saule jau svilināja pilnā sparā.

Zēns pārlaida skatienu pagalmam. Tas bija tieši tāds pats, kādu viņš to atcerējās kopš pērnās vasaras. Nelielā koka mājiņa slēpās violetu ceriņkrūmu pudurī pašā pagalma stūrī. Šaura, cieti iestaigāta taciņa no mājas veda uz aku, tad aizlocījās tālāk, lai apstātos pie mazas būdiņas ar sirsniņu uz mazliet šķībām koka durvīm, un tad, apmetusi nelielu loku gar kūtiņu, atkal pagriezās uz mājām. Janča skatiens nesteidzīgi sekoja takas līkločiem, uz mirkli ilgāk pakavējoties pie kūts, kas nebija neko daudz mazāka par mazo mājeli, kaut arī tajā mitinājās vien vistu bars un viens vienīgs bullēns.

Pagalmam apkārt nebija nedz žoga, nedz vārtu, pa kuriem ienākt. Kam gan vajadzīgi vārti, ja nav

paša žoga? Janča māte un tēvs bija centušies vectēvu neskaitāmas reizes pārliecināt, ka žogs nu reiz ir tā lieta, kas vajadzīga ikvienam pagalmam, lai arī cik mazs tas būtu, jo īpaši tik nomaļā vietā kā šī. Bet vectēvs ietiepīgi palika pie sava, ik reizes atbildot, ka svešinieki te nemēdz ierasties un, pat ja kāds sadomātu ienākt neaicināts, tad pie labas gribas tāpat tiktu pāri jebkuram žogam. Turklāt viņu sargājot vecais draugs Duksis. Un tiešām – kurš gan te varētu nākt? Pat kaimiņš kaimiņu nemēdza apciemot bez īpašas vajadzības, kur nu vēl svešinieki. Ciems atradās tik nomaļā vietā, ka daudzi par tā esamību nemaz nenojauta. Pat karte neparādīja, ka aiz lielā meža biezokņa slēpjas neliels ciems, kas varētu likties gandrīz neapdzīvots, ja neskaita dažas vecas mājeles mežmalā, izkaisītas cita no citas tik tālu, ka līdz kaimiņmājām neatklīda pat suņu rejas.

Jancis dziļi ievilka elpu un tūdaļ sajuta jau gandrīz piemirsto ceriņziedu, pieneņu un saulē sasilusās zemes smaržu. Sakarsuša pilsētas asfalta smaka palika tālu otrpus mežam.

Zēns paņēma nomesto somu un, pacēlis galvu, sastapa vectētiņa skatienu. Vecais vīrs visu šo laiku bija pacietīgi stāvējis un nogaidījis, līdz mazdēls sasveicināsies ar sen neredzētajām mājām. Viņš plati pasmaidīja un sabužināja zēna gaišos matus, kas katru gadu palika mazliet tumšāki: no linu baltiem tie bija kļuvuši gatavu rudzu krāsā. Toties vectēva mati – gluži otrādi – ar katru gadu kļuva arvien baltāki un baltāki.

– Es tā priecājos, ka tu atkal esi šeit! – vecā vīra balsī atskanēja neviltots prieks.

– Es arī, vectētiņ! – Jancis plati pasmaidīja, atsegdams spēcīgu, baltu zobu rindu. Viņš patiešām bija priecīgs atkal būt šeit – Varavīksnes ciemā, vectētiņa mājās.

Viņa klases zēni vasaru pavadīja turpat pilsētā un vakar atvadoties bija līdzjūtīgi mierinājuši, ka vasara drīz vien būs galā un viņš no laukiem atkal tiks prom. Bet Jancis tikai pasmējās: viņam būs vasara un, cerams, labi gara. Viņš nudien priecājās par iespēju tikt projām no pilsētas. Zēni nesapratnē bija raustījuši plecus, nespējot saprast, kā pilsētu vispār var mainīt pret laukiem? Tur taču nav ne kino, ne pamestu augstceltņu, kurās uzspēlēt kariņu. Nu nekā! Sēņošana un ogošana lai paliek večukiem. Makšķerēšana – jā, tā gan esot laba lieta, bet tās dēļ vien neviens negribētu visu vasaru nīkt kaut kādā necilā lauku miestā. Jancis šķietami vienaldzīgi paraustīja plecus, lai arī mēle niezēt niezēja atcirst, ka tā sauktais necilais miests pārspēj jebkuru pilsētu.

– Vai zināt kaut vienu pilsētu ar īstu noslēpumu? Diez vai... Bet Varavīksnes ciemam gan tāds ir! – Jancis domās uzsauca klases biedriem, bet skaļi neko neteica, jo izpausts noslēpums vairs nebūtu noslēpums. Vectētiņš bija stingri piekodinājis to glabāt, un Jancis to arī darīja, jo nav nekāds skuķis, lai lieki virinātu muti, kad jāklusē, kā īstam vīram pienākas. Lai nejauši neizplāpātos, viņš aši atsveicinājās un devās mājās kravāt mantas gaidāmajam braucienam.

Un te nu viņš bija: aci pret aci ar rūpīgi glabāto noslēpumu – neparasti skaistu un spožu varavīksni,

kas ik dienu, gadu no gada nepagurdama rotā zilo debesu jumu. Apmetusi slaidu loku pār ziedošo pļavu, tā atspoguļojās rāmi zilā ezerā, ūdens virsmu nokrāsojot septiņās varavīksnes krāsās. Turklāt tā nekad nemēdza izgaist kā pārējās, vien naktī mazliet pabalēja, lai no rīta līdz ar pirmajiem saules stariem atsāktu zaigot visā krāšņumā.

– Vectētiņ! – Jancis satvēra sirmo vīru aiz rokas un apstājās uz mājas sliekšņa. Viņš bija uzmetis skatienu varavīksnei un nu vairs nespēja atraut ne acu no tās. Šķita: jo gadus, jo spilgtāka tā kļūst. – Kad tu man beidzot pastāstīsi par mūsu varavīksni? Kādēļ tā nekad nenodzīst? Visas citas varavīksnes parādās tikai uz mirkli, ja pēc lietus uzspīd saule, un ātri vien atkal pagaist.

– Tu nekad nepārstāsi jautāt, vai ne? – labsirdīgi nosmējās vecais vīrs un apsēdās mājīgas priekšā uz paša rokām izcirsta priedes koka soliņa. – Jo mazāk cilvēku par to zina, jo labāk.

– Un tu domā, ka es kādam izplāpāšos? – Jancis piemiedza acis. – Līdz šim nevienam neesmu bildis ne pušplēsta vārda par to, lai gan īsti nesaprotu, kas tur slēpjams. Neesmu vairs mazais bērns.

Viņš pikti nosvieda somu zemē un apsēdās vectēvam blakus. Soliņš bija saulē sasilis un joprojām smaržoja pēc sveķiem. To smarža sajaucās ar blakus augošo ceriņu saldo aromātu.

Jancis nepacietīgi šūpināja kājas, gaidot atbildi. Reizi par visām reizēm gribējās uzzināt varavīksnes noslēpumu, bet vectēvs tikai smaidīja un klusēja kā

allažiņ, kad zēns viņu sāka par to izjautāt. Noslēpums vai vismaz interesants stāsts noteikti bija, ja reiz vectēvs tik noslēpumaini smaida. Zēns bija sailgojies pēc vecā vīra neparastajiem stāstiem, kurus nebija dzirdējis jau kopš pērnās vasaras. Pasakas, ko māte vai tēvs reizēm viņam mēdza lasīt pirms gulētiešanas, ne tuvu nelīdzinājās vectēva stāstiem. Tie bija tik dzīvīgi, ka šķita – stāsta varoņi tūliņ, tūliņ atdzīvosies un izlēks laukā no ceriņkrūma vai piebāzīs degunu pie mājeles loga rūts.

– Šī ir visu varavīkšņu varavīksne, – vectētiņš beidzot ierunājās, kad Jancis vairs necerēja sagaidīt atbildi. – Jau no neatminamiem laikiem tā te ir bijusi. Es to atceros kopš savas bērnības. Tā te atradās arī tad, kad mans tēvs un vectēvs bija tikai mazi puikas. Un tāda tā ir viena vienīgā visā pasaulē.

– Visu varavīkšņu varavīksne, – Jancis pie sevis atkārtoja. – Vai tāda kā varavīkšņu karaliene? – Zēns, elpu aizturējis, lielām acīm pavērās vectēvā.

– Tā varētu teikt, – brīdi padomājis, vectēvs piekrītoši palocīja sirmo galvu. – Karaliene, kurai pieder pašai sava valstība. Nevis viena, bet veselas septiņas, savi pavalstnieki un arī savs sargs. Ikreiz, kad kaut kur pasaulē nolīst lietus un atkal uzspīd saule, mūsu varavīksnes elfi dāsni pasviež gaisā katrs pa spožai septiņkrāsu riekšai; tur, kur tā pieskaras, rodas jauna varavīksne.

– Varavīksnes elfi? – Jancim no izbrīna mute pavērās, un acis iepletās gluži kā divas debeszilas pogas. – Elfi!

Viņš bija dzirdējis nostāstus par elfiem, bet nespēja noticēt, ka tā varētu būt patiesība. Elfi taču mīt tikai pasakās. Varbūt arī šī ir viena no vectētiņa pasakām?

Vectēvs pasmaidīja un, gluži kā zēna domas lasīdams, atbildēja:

– Mums ir pašiem savi elfi. Veseli septiņi. Viņi veic svarīgu uzdevumu: rūpējas par varavīksnes krāsām. Katrs gādā par savu krāsu, lai tā allažin degtu tikpat koši kā tagad.

– Pat ja viņi patiešām ir, – Jancis neticīgi vērās tālumā, kur no krāsainu ziedu paklāja pļavas vidū pret debesīm slējās varavīksnes loks, – kāpēc es tos nekad neesmu redzējis? Patiešām – kāpēc?

Viņš neskaitāmas reizes bija skraidījis cauri plašajai pļavai un apkārt ezeram, bet ne reizes nebija manījis nevienu pašu elfu. Kur nu vēl veselus septiņus! Ha! Vai tikai vectēvs negrib viņu izjokot? Pašķielējis ar vienu aci uz vecā vīra pusi, Jancis pūlējās grumbainajā sejā saskatīt slēptu smieklu pēdas, bet nekā... Vectēva seja bija tikpat nopietna kā toreiz, kad viņš mazdēlu bija pieķēris slepus ēdam ābolus kaimiņu dārzā.

– Kāpēc es nekad neesmu tos redzējis? – Jancis uzstājīgi atkārtoja. – Vai tu, vectēv, viņus esi sastapis?

– Esmu gan, – vecais vīrs noklepojies atteica. – Gan arī tu pamanīsi, kad pienāks laiks. Tos redz tikai tāds, kam rūp mūsu varavīksnes liktenis.

Jancis klusēdams atkal sparīgi šūpoja kājas. Par elfiem jautāt vairs nebija jēgas, jo vectēvs, pabeidzis sakāmo, apklusā un cieši saknieba lūpas, vairīdamies no tālākas iztaujāšanas.

Zēns aizdomājās. Līdz šim viņš bija ticējis vectēvam uz vārda, bet par elfiem... Nu nē, šoreiz vectētiņš viņu grib tikai paķircināt! Jancis spītīgi saknieba lūpas tāpat kā vectēvs, cieši apņēmies vairs neko nevaicāt, ja reiz tā.

– Kāpēc mūsu varavīksne nekad nepazūd kā pārējās? – Jancis, tikai īsu brīdi paklusējis, tomēr nenocietās.

– Tādēļ, ka tai allaž ir jābūt nomodā par citām varavīksnēm. – Vectēvs pasmaidīja un piecēlās. – Tāpat kā man un tev jābūt nomodā par savu saimniecību. Noliec savas mantas istabā, es tikmēr izvedīšu bullēnu ganībās.

– Pagaidi mani, vectēv, es iešu tev līdzi! – Jancis paķēra somu un iegāja istabā. Arī te viss bija pa vecam. Pie sienas dižojās senlaicīga kumode, virs kuras dzegužpulkstenis, skaļi tikšķēdams, nepaguris skaitīja laiku. Pie pretējās sienas joprojām stāvēja ar raibu segu apklāta gulta, kur tagad gulēs viņš. Nolicis somu uz svītrainā grīdceļņa, Jancis izskrēja laukā.

Vectēvs pa iestaigāto taciņu devās uz kūts pusi, un Jancis sekoja, spārdīdams sīkus akmentiņus, kas gadījās ceļā. Palaikam viņš domīgi pameta skatienu uz varavīksni. Stāsts par to nekādi neizgāja no prāta.

– Kas notiktu, ja varavīksne kādu dienu nodzistu? – Jancis domīgi ierunājās, saņēmis rokā bullēnam apragiem apmesto saiti.

– Tad uz visiem laikiem nodzistu arī pārējās varavīksnes un pasaule ietītos bezgalīgā miglas mākonī, – vectēvs nopietni atbildēja, saraucis biezās uzacis. – Tas nedrīkst notikt.

– Tas nedrīkst notikt, – Jancis kā atbalss nočukstēja.

Brīdi šķita, ka pat bullēns saslien ausis un piekrītoši pamāj.

Jancis vērīgi nopētīja tumšbrūno ragulopu, bet tas tikai noskurināja ausis un, nomāvis skaļu *mūuu*, nepacietīgi rāvās uz durvju pusi.

– Dod nu man, lopiņam laiks ganībās! Viņš pēc dabas tāds spītīgāks, tevi varbūt neklausīs. – Vectēvs pastiepa roku pēc virves.

– Gan jau klausīs, – Jancis atbildēja un steigšus devās uz pļavas pusi, pirms vectēvs paspēja ko iebilst.

Vectētiņš, plecus paraustījis, lēnām devās uz mājas pusi. Mazā mājele slēpās violetu ceriņziedu mākonī. Gandrīz visi ceriņu krūmi bija ziedu pilni, tikai viens, tieši blakus durvīm, neziedēja.

– Ek, sliņķi! – Vectētiņš maigi paraustīja zaļi sala-pojošo zaru. – Vai esi aizmirsis, ka sen laiks ziedēt? – Nogrozījis galvu, viņš atskatījās pār plecu: mazdēls aizsoļoja pa pļavu, nopakaļus vilkdams bullēnu, kurš bija ietiepies kā ēzelis un labprātāk paliktu uz vietas, nevis dotos turp, kur viņu grib aizvest. Brīdi vērojīs, kā Jancis atspēries neatlaižas un velk tiepšu uz priekšu, vecais vīrs klusi nosmējās un iegāja mājā, cieši aizvērdams aiz sevis durvis.